

Papi szexuális visszaélések

Miért kell még mindig beszélnünk róluk?

Amikor nagyobb baleset történik, a helyszínen a rendőrök azt szokták mondani a nézelődőknek: „Távozzanak, nincs itt semmi látnivaló!” A katolikus egyházban történt szexuális bántalmazások szintén szörnyű tragédiák, és sok laikus érzi úgy, hogy épp ilyen választ kap: „Ne beszéljünk a papi szexuális visszaélések okozta válságról, hiszen már túl vagyunk rajta. Most már lépünk tovább!” Ez a válasz azt sugallja, hogy már nincsenek vagy alig vannak új esetek, így nincs is miről beszélni, és ha valaki katolikusként máshogy gondolja, nem lojális az egyházzal szemben. Mi mégis arra hívunk mindenkit, hogy „ne fáradjunk bele a jótettekbe” (Gal 6,9), és nézzünk szembe ezzel a szomorú, sőt tragikus helyzettel, amely napjainkban világszerte ilyen perzselő reflektorfénybe állítja a katolikus egyházat. Csakis az igaz szeretet, a tisztánlátó, józan megértés segíthet abban, hogy a sértettek gyógyulásra leljenek, és megelőzzük a további károkat a gyerekek, felnőttek, családok, sőt Krisztus egész teste életében. A megsérült bizalom nem egykönnyen áll helyre. Papoknak és híveknek egyaránt folytatniuk kell ezt a fontos munkát. Ahogy a szeretetre méltó Zoszima sztarec mondja Dosztojevszkij *A Karamazov testvérek* című klasszikusában: „...mindegyikünk kétségtelenül felelős mindenkiért és mindenért e földön [...]. Ez a felismerés a koronája a szerzetes útjának, sőt minden egyes emberének a világon” (Dosztojevszkij 1977/2, 2016).¹

Mennyire nagy e mindnyájunkat érintő baj? A legtöbbben ismerjük a John Jay-jelentést, amely szerint ötven év alatt a katolikus klérusnak nagyjából a négy százalékát érték hitelt érdemlő vagy megalapozott vádak kiskorúak szexuális bántalmazásával kapcsolatban (John Jay 2004, 2011). Azonban a rombolás, amelyet a papok szexuális visszaéléseinek sokszor említett „kis” százaléka okoz, exponenciálisan megnövekszik, ha figyelembe vesszük a következő összefüggéseket:

¹ Makai Imre fordítása

1. Paul Sullins (2019) kutatása nyomán arról tudósít, hogy az utóbbi időben az Amerikai Egyesült Államokban a klerikusok által elkövetett szexuális visszaélések száma emelkedik az Amerikai Püspöki Konferencia gyermek- és ifjúságvédelmi nyilatkozatát követő drámai csökkenés után. „A papok által gyermekek ellen elkövetett visszaélések száma közvetlenül 2002 után rekordmértékben lecsökkent, azóta azonban aggasztóan megnövekedett, bár továbbra is jóval az 1980-as évek csúcspontja alatt van” (Sullins 2019).
2. A kihágásokat elkövető papok között olyanok is vannak, akik *felnőttekkel és kiszolgáltatott helyzetben lévő nagykorúakkal* szemben követtek el visszaélést. Az áldozatok közt férfiak és nők, plébániai hívek és seminaristák egyaránt voltak (lásd Cavadini 2019).
3. A szerzetesi és más egyházi vezetők közül nők is követnek el erőszakot gyermekeken és rájuk bízott kiszolgáltatott felnőtteken.
4. Világszerte számos katolikus közösségben kerültek felszínre egyházon belül történt szexuális bántalmazási esetek.
5. A szexuális visszaélések vagy egyházi vezetők helytelen viselkedése által érintett családtagokat, barátokat és közösségeket mélyen megsebzik ezek az esetek, szeretteik maradandó fájdalmának és sérülésének tapasztalata. Az ilyen történések hatása messzire továbbgyűrűzik, és több generáció bizalmát károsítja.

Emellett jó, ha tudatában vagyunk annak a fontos részletnek, hogy a papok szexuális kihágásai sokszor titokban maradnak. Okkal feltételezhetjük, hogy a szexuális erőszak legtöbb áldozata nem értesíti sem a civil, sem az egyházi hatóságokat. Emiatt egyik oldal sem tartja számon őket. Továbbá a kutatások szerint a szexuális bántalmazók nem mondanak igazat az áldozataik számát illetően: a bűncselekmények nagyjából egyötödét vallják be (Hindman–Peters 2001). A seminaristákkal végzett Notre-Dame-felmérés szerint azoknak a fele, akiket valaha valamilyen nem kívánt szexuális közeledés ért kispaptársaik részéről, sohasem szólt senkinek a dologról (Cavadini 2019). Tehát a szexuális visszaélések és kihágások áldozatai és elkövetői egyaránt többen vannak, mint amennyiükről tudomásunk van.

Az áldozatok életében ezenkívül hosszú távú hatások is mutatkoznak, amelyekről a katolikus világ legnagyobb részének nincs tudomása. Sokan hangulatjavító szerek segítségével próbálnak megküzdeni a fájdalommal, kapcsolati nehézségeik adódnak, önsebzéssel kísérleteznek, vagy öngyilkosságot fontolgatnak/követnek el. Úgy gondoljuk, folytatni kell a párbeszédet, töretlenül foglalkozva e messzire nyúló problémával és az igazi gyógyulással. Ennek érdekében három katolikus pszichoterapeuta szemszögéből ajánlunk fel szempontokat az alábbiakban. Először felvázoljuk a személyes védekezés és akadály néhány olyan fajtáját, amely a papok által elkövetett szexuális visszaélésekkel való szembesülés útjába áll. Ezután áttekintjük, milyen patológus okai lehetnek annak, ha egy egyházi személy szexuálisan bántalmaz gyerekeket, vagy felnőttekhez/kiszolgáltatott helyzetű felnőttekhez közeledik. A harmadik szakaszban feltárjuk a súlyos traumatikus visszaélés fájdalmas igazságát, a túlélők viselkedésével kapcsolatos gyakori félreértéseket, kitérünk a meghallgatás fontosságára, illetve arra, hogyan állítható helyre a biztonság. Végül megvizsgáljuk az áldozatoknak, családtagjaiknak és az egész egyháznak kijáró helyreállító igazságszolgáltatás kérdését.

A PAPOK ÁLTAL ELKÖVETETT SZEXUÁLIS VISSZAÉLÉSEKRŐL VALÓ BESZÉD AKADÁLYAI

„A botrány elkerülését célzó struccpolitika a modern egyház történelmének legnagyobb botrányát okozta.”

Nuala Kenny nővér²

Ki tudja elhordozni annak teljes súlyát, amit ez a mondat jelent: „Isten emberei” büntetlenül bántalmazták gyermekek, kamaszok, felnőttek és kiszolgáltatott felnőttek ezreit? Mégis közösen kezdenünk kell valamit a katolikus papságnak azokkal a tagjaival, akik zaklatnak, megerőszakolnak, fajtalankodásra kényszerítenek ártatlanokat mindkét nemből, és ezt igen sokszor csak azután teszik meg, hogy előtte gyengéden megvallják vonzalmukat, és biztosítják maguknak áldozatuk bizalmát.

Az egyházban történt szexuális visszaélésekről nagyrészt azért nehéz *beszélni*, mert már a velük való szembenézés is akadályokba ütközik. Általában véve természetes dolog, hogy a

² Betrayal – Abuse in the Catholic Church in Nova Scotia, *The Fifth Estate*, 2010, https://youtu.be/_jmu3TopHc

szexuális bántalmazás szörnyűségét egyszerűen túl fájdalmasnak érezzük ahhoz, hogy kezdeni tudjunk vele valamit. Ugyanakkor számtalan *személyes oka* lehet annak, ha valaki nem néz szembe a visszaélésekről szóló történetekkel. Azon túl, hogy hiányosságai vannak a szeretet és a bátorság erényei terén, a téma kerülésének okai nagyrészt tudattalanok lehetnek, vagy talán arról van szó, hogy az illető egyszerűen nem vesz tudomást róluk. Ezért némi alázatra és önreflexiós készségre van szükség, hogy e rejtett érzések felszínre kerüljenek. Milyen hajlamok hátráltathatnak bennünket abban, hogy nagyobb nyitottsággal nézzünk szembe a papi visszaélésekkel?

1. Kognitív disszonancia

A társadalomtudósok a „kognitív disszonanciát” köztudottan azon automatikus hajlamunkként határozták meg, hogy amit hiszünk, azt az általunk vallott értékekhez igazítjuk, akár a józan ésszel szemben is. Például szőnyeg alá söpörjük a papi szexuális bántalmazásokról szóló adatokat, vagy lekicsinyeljük a közösségünket érő következményeik súlyosságát, mert a kognitív disszonancia miatt nem tudjuk egyszerre szeretni egyházunkat és elismerni bukásait.

2. Tévesen értelmezett lojalitás a papság iránt

A papság nagyon hasonlít egy testvérekből és apafigurákból álló családhoz. Természetes szeretet és lojalitás fűzi össze tagjait. Viszont éppen ez a lojalitásérzet és a védelmezni akarás vakíthat el egyeseket, ezért nem indítanak alapos nyomozást, és nem járnak el az elkövetőkkel szemben. Van, hogy megsajnálják a visszaéléssel vádolt bűnbánó papot. Előfordulhat, hogy egy pap a „megbocsátás” tetteként és a feloldozás jogtalan alkalmazásával felment egy másik papot, remélve valódi megváltozását.

3. Érzelmi sebezhetőség

A papság úgy érezheti, jogtalanul üldözik olyan bántalmazási esetekkel kapcsolatban, amelyekre nem volt ráhatása. Vannak, akik egyszerűen nem képesek elviselni a harag, a tehetetlenség és az elégtelenség érzéseit, amelyeket e beszámolók keltenek bennük. Egyes

papok megrettenhetnek visszaélést elkövető testvéreik története hallatán, talán saját korábbi vagy jelenlegi szexuális kihágásaik miatt érzett megoldatlan büntudatuk és szégyenük következtében, és képtelenek arra, hogy szembenézzenek olyan külső történésekkel, amelyek túl közel vannak saját kiengeszteletlen lelki fájdalmaikhoz. Mivel a világon körülbelül minden hat férfiból egy átélt gyerekkorában szexuális bántalmazást, a papok között is akadhatnak olyanok, akik túl sebzettek ezen a területen, és ezért nem tudják megfelelően kezelni a köreikben felmerülő vádakat.

4. A papság idealizálása

Egy másik fontos akadálya annak, hogy szembenézzünk papjaink bűnös viselkedésével, abban a mélyen gyökerező szükségletben rejlik, hogy idealizáljuk a tekintélyszemélyeket. Ez mindannyiunk veleszületett szükséglete, amely először a szülők, majd a tanárok, edzők, politikai vezetők stb. felé nyilvánul meg. Végül ez az ösztönös vágy és szükséglet az egyházi vezetők vállára kerül. Az, hogy a szenteléssel a papokban ontológiai szintű változás megy végbe, megzavarja gondolkodásunkat, és elvakíthat bennünket gyarló emberségünkkel, különösen rejtett, sötét oldalukkal kapcsolatban.

5. Klerikalizmus

Míg a papság idealizálása a laikus hívők naivitásából fakad, a papság részéről önmaguk túlértékelése klerikalizmushoz vezet. Ez az a nagyrészt tudattalan, esetleg burkolt képzet, miszerint nekik (tényleges egyházi hivatalukon túl is) járnak bizonyos előjogok, amelyek a laikusokat nem illetik meg. A klerikalizmus a jogosultság illúziója, amely a hatalommal való visszaéléshez vezet, például ahhoz, hogy egyházi vezetők védelmükbe vesznek olyan papokat is, akiket a törvényes hatóság szexuális bűnözőkként tart nyilván. Thomas Doyle atya, a papok által elkövetett szexuális visszaélések áldozatainak elszánt szószólója, aki nagymértékben hozzájárult e kérdés kibontásához (2006), megjegyzi: „Az egyházi hierarchia szilárd megrögzöttsége, hogy megvédje a róla kialakult képet, státuszát és hatalmát akár az áldozatok kárára is, éppen az ellenkező hatást érte el: a tisztelet és a bizalom leépülését eredményezte” (2019).

A PAPI ELKÖVETŐK KÓRTANA

„...senki sem használhat ki egy másik személyt a célok eléréséhez szükséges eszközként; egyetlen ember sem, sőt még a teremtő Isten sem” (Wojtyła 2010, 25).³

Pszichoterapeutákként úgy gondoljuk, szükséges megértenünk a szóban forgó esetek patológiai hátterét. Nagyon felkavaró, hogy látszólag jó, őszinte, szent életű papok képesek szexuálisan kizsákmányolni rájuk bízott, kiszolgáltatott embereket, és ezt meg is teszik. Van, hogy a bántalmazók kimagaslóan éles elméjű filozófusok, kitűnő bibliatudósok, nyelveken szólnak, ragyogó lelkipásztori tehetségük van, vagy akár hősi karitatív tevékenységet végeznek. És lehet, hogy mindemellett sorozatosan zaklatnak gyerekeket. Lehetséges, hogy valaki erkölcsileg ennyire beteg legyen belülről, ha ilyen nagymértékű jóságot tanúsít? Amikor egy bíborost egyházmegyéje egyik szexuális bűnökkel vádolt papjáról kérdeztek, azt felelte: „Ő egy jó ember.” Ez hát a dilemma: lehet-e valaki egyszerre jó és rossz?

Azt, hogy kiből válhat bűnöző, a kihasználásra való torz hajlam határozza meg. Szent II. János Pál pápának a szexualitás fejlődéséről szóló beszédeiből született *A test teológiája* című kötet (II. János Pál 2008). A pápa éles szemmel rámutatott, hogy a szeretet ellentéte nem a közömbösség és nem is a gyűlölet, hanem a kihasználás (Wojtyła 2010).

Nem minden gyermeket bántalmazó és felnőttekkel szemben kihágást elkövető pap egyforma. Thomas Plante (2015) figyelmeztet minket, nehogy foglyaivá váljunk a szexuális bűnöket elkövető papokkal kapcsolatos szenzációhajhász, sarkos sztereotípiáknak. Helyesen rámutat, hogy az ilyesmi senkinek sem segít, és az elkövetők ember voltára emlékeztet. Ezenkívül tudjuk, hogy nem minden szexuális kihágáson vagy visszaélésen ért pap érzéketlen a bűntudatra és a rehabilitációra. Ugyanakkor anélkül, hogy túlzásokba esnénk, fontos tudnunk, hogy sok papi elkövetőnél felismerhető bizonyos tulajdonságok mintázata, amely a narcisztikus személyiségzavar kategóriájába sorolható (vagy legalábbis az arra való erős hajlamra utal), és ők okozzák a legnagyobb károkat. Azokban, akik szexuálisan bántalmaznak kiskorúakat, vagy felnőttekkel szemben követnek el szexuális kihágást, általában meghúzódik

³ Honti István fordítása

három vonás, amely csak súlyosságában térhet el egymástól: a kihasználás, az empátia hiánya és a jogosultság tudata. Ezek a patológiás narcizmus tipikus jegyei.

A szexuális kihágásokat elkövető papok gyakran barátságosak, de ravaszak. A narcisztikus személyiségzavarral élő személyek sokszor megnyerők, elbűvölők és sikeresek. Egyesek közülük még őszinte bűnbánatot is mutathatnak, amikor tetten érik őket, miközben nincs lelkiismeretük. Sokszor átlépik a személyes határokat, és megrögzötten irányítani akarnak másokat.

Az elkövető papok emellett hajlamosak a feljogosítottság beteges szintjére: a bántalmazó úgy érzi, joga van kihasználni, bántani másokat, és ezeket nem is kell megbánnia. Egy pedofil pap könnyedén így védte magát: „Olyan volt, mint egy játék. Sohasem alkalmaztam erőszakot... Az volt a határozott benyomásom, hogy nincs ellenére.” Egy másik pedig így védekezett egy ötéves kislány elleni tetteivel kapcsolatban: „Flörtölt velem.” A papi elkövetők között gyakori, hogy megmagyarázzák maguknak: ők csak „segítették”, „nevelték” áldozatukat, vagy akár azt állítják, isteni sugallatra történt a visszaélés (például egy katolikus szerzetesnő, aki egy fiatal lánnyal létesített szexuális kapcsolatot, viselkedését „Isten szereteteként” minősítette). Az efféle védekezéssel a bántalmazók lehasítják tetteik bűnös voltát. Némelyik papi elkövetőben az kelthet szexuális izgalmat, ha lelki vagy testi fájdalmat okoz. Egy tanulmány kimutatta, hogy különféle személyiségvonások közül a szadizmus egyértelműen megkülönböztette a gyermekbántalmazó papokat társaiktól (Amrom et al. 2017). A narcizmus extrém szintjei arra utalnak, hogy az illetőt nem lehet kezelni. Személyiségének alakulása teljesen bezárult, és kénytelenek vagyunk feladni egyébként „jóindulatú” elképzeléseinket arról, hogy majd meggyógyul – hacsak Isten közbe nem avatkozik.

A traumakutatásból, valamint az áldozatok és családjaik történeteiből tudjuk, hogy a kihasználásra való hajlam és a hozzá kapcsolódó jogosultságtudat a „hatalmi különbségben” és a „behálózás” (*grooming*) folyamatában mutatkozik meg.

1. Hatalmi különbség

Jelentős hatalmi különbség áll fenn a papok és áldozataik között, amit a narcisztikus elkövetők szemrebbenés nélkül kihasználnak. A papság Istent képviseli, és az emberek nagyobb hitelt adnak az ő szavaiknak és tetteiknek, mint másokéinak. A gyerekek különösen veszélyeztetett

helyzetben vannak a visszaélő papokkal szemben, mivel azt tanulták, hogy a papnak rettentő nagy hatalma és tekintélye van, ez pedig félelemmel vegyes tiszteletet ébreszt. A gyerekek nagyon gyakran egyszerűen azt látják, hogy szüleik áhítatos tisztelettel fordulnak a papokhoz. A papok és szerzetesek fontosságát növeli a cím is, amelyet viselnek: atya, testvér, nővér, anya. Ezek fokozzák e kapcsolatok erejét, mivel a családi szeretetre és törődésre utalnak, s így a bántalmazás tényén túl is zavart keltenek a kognitív, érzelmi és kapcsolati működésben. A felnőttek ellen elkövetett kihágások esetében is súlyos felelősség terheli a papokat, akiknek tudatában kellene lenniük hatalmuknak, és nem volna szabad kihasználniuk híveik velük kapcsolatos nagyrabecsülését, idealizálását/áttételét, tiszteletét. A hatalmi különbség készíti elő a terepet a visszaélés következő lépése, a behálózás számára.

2. Behálózás

A helytelen szexuális viselkedés összefüggésében a behálózás azt jelenti, hogy az elkövető barátkozni kezd, érzelmi kapcsolatot alakít ki a leendő áldozattal, néha az egész családjával. Ezzel akarja enyhíteni a kiszemelt áldozat gátlásait, és csökkenteni ellenállási képességét, mert az a célja, hogy szexuális bántalmazást kövessen el vele szemben. A behálózási folyamat szinte biztosan az elkövetés előtt zajlik: például lehet, hogy az elkövető különleges figyelmet tanúsít az osztályban a gyermek iránt, ajándékokat ad neki, elviszi ide-oda, ölelgeti, kifejezi szeretetét, különleges feladatokkal bízta meg. Mindennek az a célja, hogy letörje a megszokott védelmet nyújtó határokat. Az efféle bizalomba férkőzési folyamat romboló, mert visszaél a gyermek természetes hajlamával arra, hogy jó, gondoskodó, szerető, biztonságot adó személyekhez kötődjön. A behálózási folyamat következtében a gyermek vagy fiatal kötődni fog ahhoz a személyhez, akit rendszerint tisztel, becsül, akiben megbízik. Az elkövető ezzel a kötődéssel él vissza, amikor alattomosan átlépi az abúzus határát, és a másik személyt önző élvezetszerzésre használja fel.

A behálózási folyamat különösen is káros, mert az áldozatok lelkében zavarodottság és düh ébred saját természetes szeretetvágyuk és a szexuális ingerekre adott önkéntelen testi reakciójuk miatt. Ezenkívül egy ilyen „szeretetteljes” kapcsolatban a behálózás hatására az áldozatokban gyakran megmarad az a káros, rendíthetetlen érzet, hogy ők is tehetnek a visszaélésről.

A LEGSZÖRNYŰBB ÁRULÁS: A TRAUMATIZÁLÓ SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁS HOSSZÚ TÁVÚ HATÁSAI

Szerintünk a legtöbb egyházi személy nem igazán fogja fel a papok által elkövetett szexuális visszaélések súlyosságát és hosszan tartó káros hatását. Egy független jelentés szerint 1945 és 2010 között a holland katolikus egyházban, ahol a világon a legsűrűbben fordulnak elő papok által elkövetett szexuális visszaélések, a püspökök több mint felének tudomása volt a bántalmazó papokról (Collins 2018). 2019 februárjában a holland Eijk bíboros egy interjúban arra a kérdésre, hogy az egyházi vezetők vajon miért nem ismerték el ezt a nagyszámú visszaélést, azt felelte: „Az egyházi vezetők és a társadalom többi tagja nem volt tisztában a kiskorúak ellen elkövetett szexuális bántalmazás negatív hatásaival.”⁴ (CBS News 2019).

Miért kellene az egyházi vezetőknek tisztában lenniük az abúzus okozta pszichés és lelki károkkal? Nem kellene ezt a tudást a „lelkipásztori” és gyógyító szolgálatokra vagy a hivatásos terapeutákra hagyniuk? Megmondjuk, miért nem: ha megértenék az efféle visszaélés pusztító hatásait, felkészültebbek lennének a meghallgatás, a szeretet, a védelmezés és a gyerekek további bántalmazása megelőzésének terén. Többet mond a bocsánatkérés, ha valódi ismeret áll mögötte.

Akik egyházi személyek, férfiak és nők részéről szexuális erőszakot szenvedtek el, igen sokat veszítettek – egyes esetekben még magát Istent is elragadták tőlük. Az egyházat sokan továbbra is veszélyes helynek fogják látni, amíg meg nem tapasztalják a klérus megértését és együttérzését. Ha a papság nem mutat mélyebb ismereteket arról, hogy miként hat a bántalmazás az áldozatok életére, rideg és nemtörődöm emberek benyomását fogják kelteni, akik csak „*mea culpa*znak”, közhelyekkel dobálóznak, és üres szavakkal hívogatják vissza az áldozatokat az egyházba gyógyulásért. Ahhoz hasoníthatjuk ezt, mint amikor az életvédők rajzolt képekkel érvelnek az abortusz ellen. Frank Pavonne atya megállapította: az emberek nem fognak harcolni az abortusz ellen, amíg nem látják. Fontos, hogy a papi visszaélések áldozatainak mély sebei és kisiklott élete elmozduljon az elvont fogalmak mezejéről a valóság felé.

⁴ Catholic bishops in the Netherlands covered up church sex abuse for decades, reports say, CBS News, 2019. február 21., <https://youtu.be/fwzW5KYFj88>

A következőket tudjuk. A bántalmazást elkövető papok áldozatainak gyógyulása általában nagyon hosszadalmas, visszaesésekkel teli és rémisztő folyamat. A szexuális visszaélés traumája poszttraumás stressz zavarhoz vezet (*PTSD – post-traumatic stress disorder*). A PTSD nagy erejű, félelmet keltő pszichés sokk okozta tünetek együttes hatása. A tünetek között gyakran előfordulnak emlékbetörések (*flashback*), rémképek, alvászavar, rémálmok, erős elkerülés és súlyos szorongás, amikor az áldozatban valami felidézi az eseményt. Az abúzus traumája ezenkívül súlyosan károsíthatja az énképet, érzelmi zavart, illetve szakadást okozhat az emberi kapcsolatokban. A szexuális erőszak megsemmisítő zavarodottságot, tehetetlenségérzetet, szégyent, bűntudatot, dühöt és rettegést is előidézhet az áldozatban. A papok által elkövetett szexuális visszaélésekről készült számos tanulmány ezt a szomorú tényt támasztja alá (például Easton et al. 2019).

A klinikai gyakorlatból az derül ki, hogy nem lehet túlhangsúlyozni, milyen hatalmas károkat okoz a papok által elkövetett abúzus a személyiségben. Az áldozatok arról számolnak be, hogy „hibás terméknek” érzik magukat, és „sohasem lesznek ugyanolyanok”. Egyikük azt mondta: „Mintha kivettek volna belőlem mindent, ami jó, és ledarálták volna. Hogy lehet ezután létezni?” Erőteljes szenvedést élnek át. A mély sebekkel gyakran depresszió, önutálat, önpusztítás, szégyen, öngyilkosságra való hajlam jár együtt, illetve a képtelenség a meghitt kapcsolatokra, szeretet adására és elfogadására. Ráadásul némelyik áldozat magát Istent is elveszíti, mivel istenképük végérvényesen összekapcsolódik az elkövető képével.

FÉLREÉRTÉSEK A SZEXUÁLIS BÁNTALMAZÁS TRAUMÁJÁVAL KAPCSOLATBAN

„Laikusként” félreérthetjük a szexuális erőszakon átesett személyek viselkedését. Vannak, akik csodálkoznak, hogy az áldozatok miért nem álltak fel, és hagyták el egyszerűen a helyszínt. Az emberek általában értetlenül állnak az előtt, hogy vannak, akik mintha beleegyeznének az abúzusba. Miért nem szóltak valakinek? És mi az oka annak, hogy egyeseknél mintha megjelenne az a minta, hogy újra és újra szexuális visszaélés áldozatává válnak? Az efféle tudatlanság áldozathibáztatáshoz vezethet.

Amellett, hogy az elkövető nyíltan megfenyegeti az áldozatot, nehogy bárkinek is beszéljen arról, ami történt, a válasz magában foglalja a vegetatív idegrendszer efféle kapcsolati traumákra adott reakcióját is. Az idegrendszer fegyvertárában születésünktől fogva

megtalálható három ősi, önkéntelen (és irányíthatatlan) túlélési mechanizmus, amellyel az erőinket meghaladó traumákra reagálunk: a harc, a menekülés vagy a leblokkolás. Mivel az szóban forgó esetekben az elkövető lassan hálózza be áldozatát egy gondoskodó, sőt „szerető” kapcsolatba, az nem áll készen a harcra vagy a menekülésre. Ezért leblokkol. Ez a reakció olyannak tűnik, mintha ő maga is hozzájárulna a dologhoz. Később az áldozatok is értetlenül állnak ez előtt, és fájdalmas büntudatot éreznek, amiért lefagytak. Emellett a traumát átéltek hajlamosak alávetni magukat, ösztönösen „engedelmeskedni” az elkövető kívánságainak, hogy biztonságban legyenek (vö. Stockholm-szindróma). Van, aki hasításos állapotba kerül a bántalmazás során – ez az úgynevezett disszociáció, amely szintén automatikus túlélési eszköz. Zavarba ejtő jelenség az elkövető iránti lojalitás is, amely némelyik abúzustúlélőt terheli (különösen ha a behálózási folyamat során sok jót kapott). Mindezek ahhoz vezethetnek, hogy az áldozat képtelen kitörni a bántalmazó kapcsolatból. A súlyos trauma az eredeti bántalmazás tragikus ismétlésének mintázatához is vezet.

A papok által bántalmazott túlélők egy másik jellemzője, amelyet sokan nem igazán értenek, hogy sokszor extrém módon kerülnek mindent, ami valamiképpen kapcsolódik az abúzushoz. Gyakori példa erre, amikor hallani sem akarnak Istenről, papokról, templomokról, katolikus zenéről, tömjénről stb. Ez a látszólag „irracionális” viselkedés az eset után akár évtizedeken át is megmaradhat. A traumához bármiképpen kötődő dolgok szélsőséges kerülése a poszttraumás stressz zavar egyik legfontosabb jellemzője, és szintén az automatikus túlélési reakciók közé tartozik. Az áldozatokhoz való viszonyulásban az az elképzelés, mely szerint képesnek kellene lenniük megbocsátani és „továblépni”, nem pusztán naiv, hanem igen romboló megközelítés lehet.

BIZTONSÁG ÉS MEGHALLGATÁS

A poszttraumás stressz zavar ismétlődő és múlni nem akaró jellege miatt az egyház olyan válaszai, mint a hárítás, a lekicsinylés, a politikai síkra terelés, mind egyetlen szerencsétlen üzenetet sugároznak: az egyház nem biztonságos. Minden traumában jártas terapeuta (és remélhetőleg a papság is) tudja, hogy a testi-lelki biztonságérzet helyreállítása alapvető a gyógyulás érdekében. Emellett a biztonság helyreállítása az egyházban és kapcsolataiban szintén alapvető fontosságú ahhoz, hogy Krisztus testében gyógyulás történjen. Amíg az

egyházi vezetők nem mutatják egyértelmű jeleit annak, hogy felfogják ezt a lényegi szükségletet, és amíg nem érdekli őket jobban az áldozatok szenvedése, mint a róluk alkotott kép, senki sem fogja elhinni, hogy képesek védelmet nyújtani.

Nem hisszük, hogy a papság elintézheti az egészet azzal, hogy a meghallgatás szolgálatát és az irgalmasság lelki cselekedeteit saját gyógyító szolgálataira és pszichoterapeutákra ruházza át. Egy rosszul működő családban sem elég, ha az áldozat nővére meghallgatja a bántalmazó apja okozta panaszokat. Ahhoz, hogy egy család ténylegesen meggyógyuljon, a család fejének, aki a hatalmat képviseli, vállalnia kell a felelősséget, és gondoskodnia kell családjá szükségleteiről.

Míg egyes egyházi emberek rendkívül együttérzők a bántalmazó papok áldozatai iránt, túl sok olyan esetről hallhatunk, amikor a túlélők súlyos sérülést szenvedtek az érvénytelenítő vagy burkoltan vádló reakciók következtében. A jóság egyszerű megnyilvánulása lenne, ha a visszaélést elkövető papok előjárói az áldozatokkal találkozáskor annyit kérdeznének: „Mi adna önnek békét? Mi lenne ön szerint az igazságos eljárás?” Nem arról van szó, hogy a válasz szükségszerűen kötelezné őket minden ilyen kívánság teljesítésére; a pusztán kérdezés, az időt nem sajnáló meghallgatás azonban sokat segítene a gyógyulásban. Úgy gondoljuk, ha a papok által elkövetett szexuális visszaélések áldozatai azt éreznék, hogy az egyház valóban meghallgatja, észreveszi és szeretetteljesen értékeli őket, a hierarchia iránti viszonyukat valószínűleg kevésbé határozná meg a fájdalom és a harag.

EGY JOBB MÓDSZER: A HELYREÁLLÍTÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS

A szexuális bántalmazások számos túlélője úgy érzi, addig nem talál békére, amíg nem áll helyre az igazság. Mindannyian tudjuk, hogy az igazságosság erkölcsi erénye azt jelenti, megadni Istennek és a felebarátnak azt, ami jogosan jár neki. Mi az, ami „jogosan megilleti” a papok által elkövetett szexuális bántalmazás áldozatait? Hogyan adhatnánk vissza nekik azt, amit elragadtak tőlük, hogyan kárpótolhatnánk őket a testi-lelki-szellemi sérülésért, amelyet el kellett szenvedniük? Elég, ha befizetjük őket terápiára? A bőséges anyagi jóvátétel enyhíteni fogja fájdalmukat?

Úgy gondoljuk, a „helyreállító igazságszolgáltatás” jobban megragadja, milyen összetett szükséglet támaszt az egyházi vezetők szexuális visszaélései okozta pusztítás mélysége. A helyreállító igazságszolgáltatás felismeri, hogy a hívők közösségeként mindannyian

összetartozunk, és „mindnyájunk sorsa függ a közösség tagjainak viselkedésétől”. Ha egy pap bántalmaz valakit, azzal valamennyiünknek szenvedést okoz – elveszítjük a pap és az egyház iránti bizalmat; szenvedünk, amikor az áldozatok szenvednek – egész családok és közösségek traumát élnek át, ha egyik tagjukat bántalmazás éri. Az egyházi vezetők abban az összetett helyzetben vannak, hogy megérthetik: egy reakciójuk, tettük vagy a tétlenségük jóval túlmutat az eredeti eseményeken, az idő múltával fokozatosan mutatkozik meg, és hatalma van arra, hogy megkárosítsa katolikus egyházunk szövetét, „kollektív traumát” okozzon, de arra is, hogy hozzájáruljon a „kollektív gyógyuláshoz”. Ha az egyház nyíltan kezeli ezt a témát, könnyebben kigyógyulhat az abúzzsal kapcsolatos cinkosságból, amely nagyrészt az idealizálásnak és a hallgatásnak tudható be. Csak úgy nyerhetünk védettséget a visszaesések ellen, és állíthatjuk helyre a biztonságos légkört, ha – papok és hívek – őszinte közös munkával haladunk a megértés és az egyetértés felé.

Javasoljuk, hogy minden seminarista, sőt lelkipásztor részesüljön kellő képzésben az egyházon belüli szexuális visszaélések okozta krízisről, a szexuális bántalmazás dinamikájáról, a papok és hívek kapcsolatában mutatkozó hatalmi különbségről és az áttételről, valamint a szexuális bántalmazás okozta trauma hosszú távú hatásairól. Az *áttétel* hétköznapi jelenség, melynek során az ember egy számára a múltjában fontos személy (például a szülei) iránti érzéseit tudattalanul átirányítja, áthelyezi egy másik személyre, jelen esetben egy papra. Az áttétel olykor helytelen lehet, ezért fontos, hogy felismerjük, és úgy kezeljük, hogy ne vezessen határsértéshez. A szemináriumi képzésben azért lenne szükség erről szóló kurzusokra, hogy az átadott információ elrettentse a kispapokat, és a klérus tagjai közös nyelven tudjanak beszélni egymás közt a felmerülő visszaélési esetekről, különösen a trauma hosszú távú, pusztító hatásairól. Az egyházon belüli bántalmazások történetének felvázolása igen okos módja lenne annak, hogy tanulhassunk a múltban elkövetett hibákból.

A közös szembenézés és feldolgozás előmozdítása érdekében javasolnánk továbbá a városi szintű találkozókat, dokumentumfilmek megtekintését (például az új-skóciai egyházi abúzusbotrányról szóló filmet),⁵ illetve hogy a papság találkozzon és folytasson párbeszédet az áldozatok önszorgató csoportjaival (például SNAP, Spirit Fire). Ugyanakkor fel kell hívni a papság figyelmét, hogy az csak nyilvánvalóvá teszi az intézmény betegségét, ha a papok által

⁵ Betrayal – Abuse in the Catholic Church in Nova Scotia, *The Fifth Estate*, 2010, https://youtu.be/_jmu3TopHc

kezdeményezett városi találkozók propagandaeseménnyé válva, előre gyártott szövegekkel megint csak a klérus idealizálásáról, az egyházhoz való visszatérésről, a bűnbakkeresésről szólnak, és csak arra szolgálnak, hogy eltereljék a figyelmet a papok által elkövetett szexuális visszaélések okozta rombolásról és fájdalomról. Ha túl hamar más kapcsolódó témákra térünk át (például a homoszexualitás, a visszaélések aránya más vallási csoportokban/szervezetekben, a szexuális forradalom, a sátán stb.), azt a szeretet és a megértés teljes csődjeként élik meg az áldozatok és családjaik, legyen szó akár teljesen igaz állításokról is. Ha ezeken az összejöveteleken újra csak az empátia teljes hiánya tapasztalható, akkor magas annak kockázata, hogy még több sérülés történik, csak súlyosbodik az intézmény betegsége, és az esetek tovább ismétlődnek. Fontos, hogy megértsük a szükségletek hierarchiáját. Az embernek először biztonságban kell éreznie magát, hogy megjelenhessen benne a növekedés és a kiteljesedés összes többi szükséglete.

Méltányoljuk, hogy a McCarrick-jelentés – elsőként – kellő áttetszőséggel mutatja be, milyen hibákat követett el az egyház, amelyek következtében hosszú távú, ellenőrzés nélküli visszaélés történhetett, és McCarrick egyre magasabbra kerülhetett az egyházi hierarchiában. Reméljük, hogy ez egy új irányvonalnak a jele az egyházban. Barron püspök a szenvedő egyházhoz címzett átgondolt levelében (2019) kérve kéri a híveket, hogy ne hagyják el az egyházat a papi szexuális bántalmazás e „gonosz mesterműve” miatt, és arra kéri őket, tegyenek erőfeszítéseket a helyreállítás és a javulás útján. Ehhez csatlakozva mi is hangsúlyozzuk a biztonság és a bizalom újraalapozásának szükségességét a hívek és a papok között. Ha becsülettel szembenézünk pusztító múltbéli és mostani bukásainkkal, beismerjük és megsiratjuk őket, s helyreállítjuk a szeretetre és védelmezésre szóló hivatásunkat, az emberek megláthatják, hogy a katolikus egyházban valóban otthonra lelhetnek. Ezt jelenti az, hogy megadjuk Istennek, ami őt illeti. Ebben rejlik az igazi gyógyulás, nem pedig abban, hogy titoktartási megállapodások fejében anyagi támogatást ígérünk. Jézusom, bízom benned!

FELHASZNÁLT IRODALOM

Amrom, Aria – Calkins, Cynthia – Fargo, Jamison (2017): Between the pew and the pulpit – Can personality measures help identify sexually abusive clergy?, *Sexual Abuse – A Journal of Research and Treatment*, Vol. 31, No. 6, 686–706.

Barron, Robert (2019): *Letter to a Suffering Church – A Bishop speaks on the sexual abuse crisis*, Word on Fire Catholic Ministries, Parkridge, IL.

Cavadini, John C. (2019): *Sexual Harassment and Catholic Seminary Culture – The First Sociological Survey of Seminarians*, University of Notre Dame, McGrath Institute for Church Life.

Collins, Charles (2018): Over half of Dutch bishops shielded priest abusers, *The Crux*, <https://cruxnow.com/church-in-europe/2018/09/17/over-half-of-dutch-bishops-shielded-priest-abusers-according-to-report/>

Dosztójevszkij, Fjodor Mihajlovics (1977): *A Karamazov testvérek*, 1–3., Európa, Budapest.

Doyle, Thomas P. (2006): Clericalism – Enabler of Clergy Sexual Abuse, *Pastoral Psychology*, Vol. 54, No. 3, 189–213.

Doyle, Thomas P. (2019): *The phenomenon of systemic sexual violation by catholic clerics and religious – The reality of a Church transformed* (Beszélgetés a Gonzaga Egyetemen, Spokane, WA, 2019. október 7.).

Easton, Scott Douglas – Leone-Sheehan, Danielle M. – O’Leary, Patrick J. (2019): “I will never know the person who I could have become” – Perceived changes in self-identity among adult survivors of clergy-perpetrated sexual abuse, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 34, No. 6, 1139–1162.

János Pál, II. (2008): *A test teológiája*, Kairosz, Budapest.

John Jay College of Criminal Justice (2004): *The nature and scope of the problem of sexual abuse of minors by Catholic priests and deacons in the United States*, Author, New York.

John Jay College of Criminal Justice (2011): *The causes and context of the problem of sexual abuse of minors by Catholic priests and deacons in the United States*, Author, New York.

Hindman, Jan – Peters, James M. (2001). Polygraph testing leads to better understanding adult and juvenile sex offenders. *Federal Probation*, 65 (3), 8–15.

Plante, T. (2015). Four lessons learned from treating Catholic priest sex offenders. *Pastoral Psychology*, 64:407–412.

Sullins, P. (2019). Receding waves – Child sex abuse and homosexual priests since 2000. Ruth Institute, [http://www.ruthinstitute.org/ literature 245148/Receding Waves Report](http://www.ruthinstitute.org/literature_245148/Receding_Waves_Report)

Wojtyła, Karol (2010): *Szerelem és felelősség*, Kairosz, Budapest.

A tanulmány eredeti megjelenése: *Homiletic & Pastoral Review*, 2021. január 14., <https://www.hprweb.com/2021/01/clergy-sex-abuse-why-do-we-still-need-to-talk-about-this/>